

Onzichtbaar, maar niet ongrijpbaar

Initiatiefnotitie over de strijd tegen ondermijning

Tijd voor een stevige aanval op de drugsmaffia

Rotterdam

Onzichtbaar, maar niet ongrijpbaar
Tijd voor een stevige aanval op de drugsmaffia

Rotterdam, december 2017

De criminaliteit is de afgelopen jaren gestaag verminderd in onze stad. Dankzij de enorme inzet van politie, OM en gemeente en een goede onderlinge samenwerking zijn tal van Rotterdamse wijken die vroeger als no-go zones werden beschouwd opgebloeid tot dynamische, aantrekkelijke wijken. Toch woedt er onder het oppervlak een veenbrand.

“Havenmedewerker Rotterdam gearresteerd terwijl hij bezig was met container vol cocaïne”

“Woontorens geliefd bij drugscriminelen”

“Rotterdam sluit meer illegale prostitutiepanden”

“Arrestaties na ontploffing wietkwekerij Rotterdam”

“Grote drugsvangst woontoren Rotterdam”

Er is namelijk een categorie misdrijven die zich grotendeels buiten ons zicht bevindt, maar tegelijkertijd welig onder onze neuzen tiert. Criminaliteit waarbij de onderwereld naar boven komt en zich midden in de samenleving begeeft. Dit soort criminaliteit noemen we ondermijnende criminaliteit. Het Openbaar Ministerie legt het begrip ondermijning uit als criminele samenwerkingsverbanden die het vertrouwen in de maatschappij aantasten. Hierbij valt te denken aan bijvoorbeeld drugshandel, mensenhandel en witwassen. Hoewel het karakter van dit soort criminaliteit vaak minder explosief is, is het gevaar ervan voor onze samenleving juist des te groter.

De grote motor achter deze criminaliteit is drugshandel. Zo maakt drugs de levens van vele Rotterdammers stuk; of men nu zelf gebruikt, een naaste als gebruiker heeft of gewoonweg buurtbewoners die hun omgeving zien verloederen door drugshandel. Daarnaast hebben we ook te kampen met nietsontziende mensenhandelaren. Hier worden de dromen en verwachtingen van mensen die zich in een moeilijke positie bevinden misbruikt om hen vervolgens genadeloos uit te buiten.

Het is niet voor niets dat het Openbaar Ministerie spreekt van criminaliteit die het vertrouwen in de maatschappij aantast. Het kan zich overal voordoen; van de buurman met een hennepplantage op zolder tot de belwinkel om de hoek of van de woontoren in de wijk tot het naburige bedrijf op het bedrijventerrein. De anonimiteit van de grote stad wordt als wapen gebruikt tegen diezelfde stad. Ondermijning kan dan ook met recht worden gezien als een sluipmoordenaar voor onze samenleving.

Wij zijn ervan overtuigd dat we ondermijning kunnen bestrijden, zeker in Rotterdam. De wapenspreuk van deze stad is niet voor niets ‘Sterker door Strijd’. De drugsmaffia heeft al veel te veel schade veroorzaakt. Het is tijd voor een tegenoffensief.

Christine Eskes
CDA Rotterdam

Algemeen

De strijd tegen ondermijning is in beginsel een ongelijke strijd; we vechten immers tegen een vijand die onzichtbaar is en die wordt gekenmerkt door het vermogen om op te kunnen gaan in onze samenleving. Om het toch aan te kunnen pakken is het cruciaal dat opsporingsdiensten over alle middelen kunnen beschikken die ze nodig hebben en die de wet hen ter beschikking stelt. Dit is echter nog niet genoeg. Om serieus de strijd met ondermijnende criminaliteit aan te gaan is het namelijk noodzakelijk dat zoveel mogelijk mensen en organisaties in onze stad bewust worden van de signalen en gevolgen van ondermijning.

De afgelopen jaren hebben we de nodige keren aandacht gevraagd voor dit gevaar. Massagesalons die tevens dienen als illegale bordelen, criminelen die zich verschansen in woontorens en natuurlijk de alles verzoekende drugs. Gelukkig zijn er veel positieve stappen gezet. Alleen al in de strijd tegen mensenhandel is er een vergunningplicht ingevoerd voor seksbedrijven, is de minimumleeftijd voor prostituees verhoogd en zijn er strengere controles gekomen voor massagesalons. Ook in de strijd tegen drugscriminaliteit zijn er stevige resultaten behaald, waarbij de forse afname van het coffeeshops (van 65 in 2007 naar 36 in dit jaar) het meest in het oog springt. Toch zijn er wat ons betreft nog een aantal stappen te zetten. Deze zullen we in het vervolg van deze notitie nader toelichten.

Succesvolle aanpak

Sinds 2014 wordt er op Zuid gewerkt met een bijzondere aanpak van ondermijning. Gemeente, politie, OM, Belastingdienst en het Regionaal Informatie- en Expertisecentrum (RIEC) hebben hier de handen ineengeslagen om ervoor te zorgen dat het NPRZ niet langer wordt gedwarsboomd door de ondermijnende criminaliteit op Zuid. De kern van deze 'Aanpak Ondermijning Rotterdam-Zuid' is dat de eerdergenoemde diensten optreden als één overheid en zo in staat zijn om op een doortastende wijze zowel preventief als repressief op te treden. Deze aanpak is bovendien nadrukkelijk gericht op het weerbaar maken van gehele buurten en alle Rotterdammers tegen ondermijning, een fenomeen dat met succes in de praktijk is gebracht in het Italiaanse Palermo in de strijd tegen de Siciliaanse maffia. Dit kan bestaan uit het informeren van bewoners over tekenen van ondermijnende criminaliteit, zodat ze dit vroeg kunnen signaleren, maar het kan ook betekenen dat organisaties meer aandacht geven aan jongeren om te voorkomen dat zij in criminele bendes belanden. Deze aanpak heeft al waardevolle resultaten opgeleverd op Zuid, maar wat ons betreft wordt deze aanpak over heel Rotterdam uitgerold. Ondermijnende criminaliteit kan namelijk overal voet aan de grond krijgen; of het nu in belwinkels op Zuid is, in dure woontorens in het centrum of op de Spaanse Polder.

Samen alert

Zoals hierboven al aangegeven is het van groot belang dat ook bewoners en bedrijven worden geïnformeerd, zodat de samenleving in zijn geheel weerbaar wordt tegen ondermijning. Iedereen kan hier een rol in spelen, maar met name makelaars en/of verhuurders van vastgoed hebben hier een belangrijke taak. In de anonimiteit van de grote stad zijn zij vaak de enigen die in een vroeg stadium een inschatting kunnen maken van de mensen die een pand kopen of huren en hun plannen met het vastgoed. Door makelaars en

verhuurders alert te maken op mogelijke signalen van huurders met foute bedoelingen wordt nu al een en ander gedaan, maar wij zouden graag een stap verder gaan. Wij willen een keurmerk voor deze partijen instellen, waarmee de gemeente zich ervan kan vergewissen dat deze partijen er alles aan doen om te voorkomen dat zij ondermijnende criminaliteit faciliteren. Hierbij valt te denken aan goede screening van potentiële huurders en het maken van een melding bij de relevante autoriteiten indien er sprake is van verdachte situaties.

Van collectieve lasten collectieve lusten maken

Onlangs was in het nieuws dat het Openbaar Ministerie een in beslag genomen schip aan het Scheepvaart- en Transportcollege heeft geschonken.¹ Het OM had eerder al aangekondigd te willen experimenteren met het naar Italiaans voorbeeld aan de samenleving 'teruggeven' van zaken die in beslag zijn genomen in de strijd tegen criminaliteit. Wat ons betreft, is dit een uitstekend idee dat liever vandaag dan morgen vaste praktijk wordt. Er gaat namelijk een tweevoudige boodschap van uit; enerzijds wordt aan de samenleving duidelijk gemaakt dat criminaliteit niet loont en anderzijds kan er op deze manier iets worden teruggegeven aan de buurten die nu het meest onder deze criminaliteit te lijden hebben. Daarnaast stellen we voor om in beslag genomen geld in een fonds onder te brengen, waaruit maatschappelijke projecten in deze buurten gefinancierd kunnen worden.

Een tweede kans

Ondermijnende criminaliteit is vaak ook georganiseerde criminaliteit. Op Zuid zien we dit bijvoorbeeld terug in de vorm van bendevorming, waarbij leden al op een jonge leeftijd worden geronseld. De verleiding van 'snel geld' in combinatie met immense sociale druk en eventueel zelfs bedreigingen maakt dat het moeilijk is voor jongeren om uit de klauwen van deze bendes te blijven. We moeten alles doen om deze jongeren terug op het rechte pad te krijgen. Wat ons betreft wordt deze jongeren, die zich nog in de beginfase van hun 'bendecarrière' bevinden, dan ook een uitstapprogramma aangeboden. Door intensieve begeleiding naar opleiding en werk en door hen weg te halen uit hun bekende, ongezonde milieu moeten we kunnen voorkomen dat ze doorgroeien tot geharde criminelen. Naast de repressie kunnen we niet zonder dit soort maatregelen van meer preventieve aard.

Concreet:

- 1) Rol de Aanpak Ondermijning Rotterdam-Zuid uit over de gehele stad
- 2) Stel een keurmerk in voor makelaars en verhuurders zoals bijvoorbeeld het keurmerk Huurveilig.
- 3) Investeer de opbrengst van de strijd tegen ondermijning in de buurten die onder deze criminaliteit te lijden hebben
- 4) Zet uitstapprogramma's op voor jongeren die criminele bendes willen verlaten

¹ 'Unicum: OM geeft voormalige drugsboot aan scheepvaartcollege', Trouw (27 november 2017) <https://www.trouw.nl/home/unicum-om-geeft-voormalige-drugsboot-aan-scheepvaartcollege~a326c066/>

Drugshandel

Veel van de misdaden die we als ondermijnd omschrijven zijn uiteindelijk te herleiden naar één specifieke categorie criminaliteit. Of het nu gaat om witwassen, de vondst van illegale wapens of corrupte douaniers in de haven, het komt telkens neer op een gevolg of neveneffect van drugshandel. Het aanpakken van drugshandel is in veel gevallen dan ook het aanpakken van de bron en daar kunnen we niet fel genoeg in zijn.

Het lek dicht

Met enige regelmaat wordt er melding gemaakt van grote drugsvangsten in de haven. In te veel van die gevallen is er bovendien sprake van medewerking van corrupte havenmedewerkers². Dit is een onaanvaardbare, maar vooral onhoudbare situatie. Als stad met een wereldhaven is Rotterdam nu eenmaal extra gevoelig voor drugshandel. Daarom zouden we ook juist extra alert moeten zijn op het aanpakken van drugssmokkel en op de effectiviteit van onze controles. Helaas is hier de afgelopen jaren in tekortgeschoten, bijvoorbeeld door het jarenlang uitblijven van de plaatsing van slimme camera's in de haven. Ook de capaciteit van de douane staat onder de druk. Hier ligt dan ook de grootste uitdaging bij het aanpakken van de drugshandel.

Meer inzet op drugshotspots

Tegelijkertijd met het dicht van het lek waardoor de drugs onze stad binnenkomen, moeten we ook blijven inzetten op het aanpakken van de verdere verspreiding ervan. Een belangrijke markt voor drugs is het uitgaansleven. Daarnaast is Rotterdam één van de weinige plaatsen in ons land waar vrij veel onder de toonbank wordt gedeald. Hierbij wordt in 'normale' winkels of horecazaken drugs wordt verkocht³. Wat ons betreft wordt hier dan ook actief op zoek gegaan naar de dealers door de inzet van drugshonden in clubs, cafés en andere zaken waar drugshandel voorkomt. Nu kan dit alleen bij een specifieke verdenking, maar wat ons betreft worden deze controles routinematig uitgevoerd. Hiermee wordt niet alleen de pakkans vergroot, maar er gaat ook een afschrikwekkende werking van uit, zodat we jongeren beter kunnen beschermen tegen deze schadelijke middelen en waarmee we de horeca kunnen vrijwaren van criminele praktijken.

Drugs uit de wijken

De meest bekende vorm van ondermijnende criminaliteit zijn wietplantages, die in principe in elk huis gerealiseerd kunnen worden en dan ook in alle mogelijke delen van de stad worden aangetroffen en ontmanteld. Nog los van het feit dat deze bedrijfsmatige teelt niet is toegestaan, is zo'n wietplantage met de bijbehorende, gekunstelde elektriciteitsaansluitingen levensgevaarlijk voor bewoners van het pand zelf en met name voor de onwetende omwonenden. Aanpak hiervan is dan ook van groot belang. In het oosten van de stad wordt sinds november vorig jaar gewerkt met een zogenaamde 'henneptrain'⁴, waarbij politie, gemeente en netbeheerder Stedin gezamenlijk verdachte adressen langsgaan om te controleren of daar een wietplantage is. In een half jaar tijd zijn zo

² 'Opnieuw corruptie met drugs in haven Rotterdam', de Telegraaf (15 september 2017) <https://www.telegraaf.nl/nieuws/353063/opnieuw-corruptie-met-drugs-in-haven-rotterdam>

³ 'Monitor ontwikkelingen coffeeshopbeleid' (p.55 e.v.), Bureau Interval (juli 2017)

⁴ 'Hardere aanpak hennep teelt blijkt een groot succes', ad.nl (21 april 2017) <https://www.ad.nl/rotterdam/hardere-aanpak-hennep-teelt-blijkt-een-groot-succes~a69c1e25/>

85 plantages opgerold. Deze succesvolle aanpak moet dan ook navolging krijgen in de rest van de stad.

Geen aanbod zonder vraag

In deze tijd willen sommigen drugsgebruik nog wel eens bagatelliseren of zelfs romantiseren. Tegelijkertijd lijkt niemand de link te willen leggen die er overduidelijk wel is, namelijk tussen de vraag naar drugs (drugsgebruik) en het aanbod ervan (drugscriminaliteit). Door het vervormde maatschappelijke debat hierover zullen drugsgebruikers hier vaak niet eens bij stil staan. Wij pleiten daarom voor een uitgebreide publiekscampagne die Rotterdammers bewust moet maken van een logisch gevolg van drugsgebruik, namelijk het in stand houden en zelfs verder versterken van drugscriminaliteit in onze stad. Er is bovendien een belangrijke gezondheidsreden om een dergelijke ontmoedigingscampagne te willen voeren. Zoals we tegenwoordig terecht streven naar een rookvrije generatie, moeten we ons ook inspannen voor generaties zonder gebruik van wiet en andere drugs.

Concreet:

- 5) Meer controles in de haven door versterking van de douanecapaciteit en de uitrol van slimme camera's
- 6) Routinematige inzet van drugshonden in de horeca en andere 'hotspots'
- 7) Zet de 'henneptrein' in heel Rotterdam in
- 8) Een publiekscampagne met de boodschap dat drugsgebruik het steunen van de onderwereld is

Mensenhandel

De meest ingrijpende vorm verschijningsvorm van ondermijnende criminaliteit is mensenhandel. Tegen hun wil en vaak onder erbarmelijke omstandigheden worden mensen voor andermans financieel gewin ingezet; meestal in de prostitutie, maar ook op tal van andere wijzen. In het meest recente regeerakkoord zijn er al een aantal stappen in de goede richting gezet, zoals de invoering van een vergunningplicht voor prostituees en het strafbaar stellen van illegale pooiers. Toch zouden wij graag nog verder willen gaan. Zo zouden we in Rotterdam een registratieplicht willen voor 'sekswerkers', zodat er eerder zicht komt op mogelijke dwang of andere hulpbehoeften bij de desbetreffende personen en de capaciteit van politie en justitie kan worden gericht op de illegale prostitutie, waar dwang eerder regel dan uitzondering is.

Ook in Rotterdam zijn er de afgelopen jaren gelukkig al een aantal stappen in de goede richting gezet. Zo is de gemeente in staat gebleken om illegale prostitutie beter op te sporen. Dit heeft echter tot effect gehad dat deze activiteiten zijn verplaatst naar omliggende gemeenten.⁵ Een dergelijk waterbedeffect maakt dat Rotterdam kwetsbaar blijft voor dit soort criminaliteit. Daarom is het belangrijk dat het Controleteam Prostitutie en Mensenhandel van de politie-eenheid Rotterdam wordt versterkt.

⁵ 'Zorgen om uitwijk prostitutie naar randgemeenten', ad.nl (14 augustus 2017) <https://www.ad.nl/rotterdam/zorgen-om-uitwijk-prostitutie-naar-randgemeenten~a312280b/>

Concreet:

- 9) Registratieplicht voor 'sekswerkers'
- 10) Uitbreiding van het Controleteam Prostitutie en Mensenhandel

De afgelopen jaren komt er meer aandacht voor een andere, nog schrijnender, vorm van mensenhandel, namelijk de uitbuiting van minderjarigen ten behoeve van prostitutie en/of criminaliteit. Bij het op gang komen van de vluchtelingenstroom de afgelopen jaren, volgden in toenemende mate berichten in de media over vrouwen en kinderen die door mensenhandelaren ingezet worden voor prostitutie. Maar ook worden kinderen door internationaal of nationaal opererende bendes ingezet voor criminele activiteiten. In 2016 werd in opdracht van het WODC een rapport uitgebracht over de uitbuiting van minderjarigen in de criminaliteit in Nederland (voetnoot verwijzing). In dit rapport wordt beschreven dat er in Rotterdam in toenemende mate kennis van en aandacht voor mensenhandel voorhanden is, maar dat de deskundigheid over kinderuitbuiting te wensen overlaat. Het ontbreekt aan eenduidige signalering en onderzoek naar de uitbuiting blijft veelal uit.

Concreet:

- 11) Bij arrestatie van een minderjarige moet standaard aandacht worden besteed aan de mogelijkheid dat de minderjarige tot crimineel gedrag is aangezet door een volwassene
- 12) Voeg specifieke expertise over uitbuiting van minderjarigen toe aan de teams die zich bezighouden met mensenhandel
- 13) Betrek de ervaringen uit het *13Oceans*-onderzoek uit Amsterdam bij het vormgeven van beleid gericht op het voorkomen van uitbuiting van minderjarigen en het creëren van goede samenwerkingsverbanden tussen politie, Openbaar Ministerie, Raad voor de Kinderbescherming en andere betrokken (hulpverlenings-)organisaties.
- 14) Maak werk van de opsporing van de criminelen achter de uitbuiting van minderjarigen.

Witwassen

Waar er drugshandel is, is er drugsgeld. Geld dat niet zomaar in de legale economie kan worden gebruikt en wat dus witgewassen moet worden. Ook dit is een groot probleem in onze stad. Zo was er nog geen twee maanden geleden een grootschalige operatie waarbij er invallen plaatsvonden in maar liefst negentien geldkantoren op Zuid⁶. Rotterdam-Zuid telt in totaal zestig van deze geldkantoren, waarmee het mogelijk is om contant geld over te maken, zonder dat er een bank aan te pas komt. Sommige van deze geldkantoren zijn bovendien in andere winkels gevestigd, wat het nog moeilijker maakt om er toezicht op te houden. Wat ons betreft moeten deze zaken zoveel mogelijk uit de schimmigheid worden gehaald, zodat malafide geldkantoren kunnen worden opgedoekt.

Hoewel voor veel maatregelen op het terrein van witwassen regelgeving of hulp van het Rijk of zelfs de Europese Unie nodig is, zijn er ook een aantal zaken die we op lokaal niveau kunnen doen. Zo zouden we gebruik kunnen maken van de kennis en het netwerk van

⁶ 'Invallen in negentien geldkantoortjes Rotterdam-Zuid', RTV Rijnmond (24 oktober 2017)
<https://www.rijnmond.nl/nieuws/160604/Invallen-in-negentien-geldkantoortjes-Rotterdam-Zuid>

Belastingen Rotterdam om ondermijning beter aan te pakken. Door binnen de afdeling Invordering meer capaciteit vrij te maken voor de strijd tegen ondermijning, kan hier winst worden behaald. Deze mensen moeten dan wel in staat worden gesteld om hun informatie te delen met andere instanties, dus om een goede bijdrage te kunnen leveren in de gemeentelijke strijd tegen ondermijning moet hun fiscale geheimhoudingsplicht door het college worden opgeheven.

Concreet:

- 15) Betere registratie van en meer controle op geldkantoren
- 16) Maak extra capaciteit vrij bij de dienst Belastingen Rotterdam om ondermijning op te sporen en hef hun fiscale geheimhoudingsplicht op
- 17) Een betere, meer automatische informatie-uitwisseling tussen verschillende instanties